

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СІОУЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАУ БЕЛАРУСІ І КІРАЎНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР

№ 43 (593)

Субота, 14 снежня 1946 года.

Цана 50 кап.

ВЯЛІКІЯ ТРАДЫЦЫІ

«Лепшыя традыцыі савецкай літаратуры, — гаварыў у дакладзе аб часопісах «Звязда» і «Ленінград» тав. Жданаў, — з'яўляюцца прадужэннем лепшых традыцый, створаных нашымі вялікімі рэвалюцыйнымі дэмакратамі — Бялінскім, Дабралюбавым, Чарнышэўскім, Салтыковым-Шчадрыным, прадоўжаных Пляханавым і навукова распрацаваных і абгрунтаваных Леніным і Сталіным».

Пільна ахоўваць гэтыя вялікія традыцыі — свяшчэнная задача і абавязак савецкай літаратурнай крытыкі, паклікаўшы накіроўваць развіццё савецкай мастацкай думкі. Каб знаходзіцца на вышыні сваіх адказных задач, крытыка павіна быць навукова ўзброенай, павіна асветляць сабе дарогу глыбокім веданнем жыцця і тэорыі, і ў тым ліку класічнай спадчыны выдатных рэвалюцыйна-дэмакратаў — Бялінскага, Чарнышэўскага, Дабралюбава і аднаго з заснавальнікаў марксісцкага літаратуразнаўства Пляханова.

Усе яны былі барацьбітамі за высокую, ідэйнае, баявое, рэалістычнае мастацтва, прызначэнне якога было служыць народу.

Паэт — «орган і прадстаўнік грамадства, часу, чалавечтва», — пісаў В. Г. Бялінскі. «Прыгожае ёсць жыццё», — сцвярджаў Н. Г. Чарнышэўскі. Трэба шукаць характэрныя і рэчлівыя, трэба гэтае характэрнае паказаць і трэба за яго змагацца. Перад мастацтвам, вучыў ён, паўстаюць актуальныя, баявыя задачы — адлюстроўваць і ўзнаўляць жыццё, вытлумачаць яго і дапамагаць людзям выпрацоўваць пэўныя адносіны да розных бакоў рэчаіснасці. Пісьменнік Чарнышэўскі адзначаў паводле таго, наколькі ў яго творах раскрывалася і вытлумачалася рэчаіснасць, наколькі яго творы былі карыснымі для кансалідацыі рэвалюцыйна-дэмакратычных сіл.

«Не жыццё ідзе па літаратурных творах, — вучыў Н. А. Дабралюбаў, — а літаратура прыстаюваецца адвадзіна напрамку жыцця». Больш таго — усё якое з'яўляе абмяркоўвае «з розных пунктаў гледжання, згодна з інтарэсамі розных партый». Адначасова з гэтым Дабралюбаў адмаўляў тэндэнцыянасць у вульгарным сэнсе слова, ён адмаўляў таксама і натуралістычны, ваўра-рэалістычны паказ рэчаіснасці. Ён падкрэсліваў, што пад праўдай і рэчаіснасцю трэба разумець не фатаграфічнае адлюстраванне жыцця, а «разумнаму верагоднасць і адвадзінанасць з існуючым ходам рэчаў». Пісьменнік павінен быць чуйным «не толькі да аднаго знешняга боку з'яў, але да ўнутранай сувязі і паслядоўнасці». Значэнне пісьменніка знаходзіцца ў прастай залежнасці ад таго, на што ён накіроўвае сваю ўвагу, наколькі ахоплівае жыццё, як разумее і вырашае сацыяльныя праблемы. Надзвычайна вялікае значэнне надаваў Дабралюбаў светапогляду пісьменніка, які павінен стаць на ўзроўні сучасных ведаў, бо інакш ён не здолее ўсталяваць і агульнага сэнсу, ні разумнай верагоднасці ў ходзе падзей.

Сваю крытыку Дабралюбаў называў рэальнай, бо яна падыходзіла да мастацкага твору як да з'явы сапраўднага жыцця. Г. В. Пляханаву першы з рускіх марксістаў распрацаваў прынцыпы марксісцкай сацыялогіі мастацтва, вывучыў і абогліў здабыткі Бялінскага, Чарнышэўскага, Дабралюбава і заклаў падмурак марксісцкага літаратуразнаўства. Мастацтва, вучыў Пляханаву, нарадзілася з працы, «праца старэй мастацтва». Адсюль — яго ўтылітарнае, ідэйнае, грамадскае. З прычыны таго, што гісторыя чалавечтва ёсць гісторыя барацьбы класаў, мастацтва мае чыста класавы характар. Мастак, нават геній, не стварае эстэтычных поглядаў, а фармуе погляды свайго класа. Вялікі пісьменнік абумоўлена тым, наколькі ён раней сваіх сучаснікаў здолеў разумець сэнс новых грамадскіх адносін, што нараджаюцца. Як прадстаўнік свайго класа, пісьменнік, аднак, захоўвае сваю індыўідуальнасць. Рысы гэтай індыўідуальнасці могуць і павіны быць таксама дэталёва вывучаны крытыкам.

Вартасць мастацкага твору, паводле Пляханова, вызначаецца ўршце рэшт «удзельнай вагой яго зместу», але пры адной абавязковай прадумовы, што «форма павіна адпавядаць ідэі, а ідэя форме». Найлепшым злучэннем першага і другога будзе тое злучэнне, пры якім свежасць і багацце паўчужы і думак, што пісьменнік увабляе ў вобразе, супадае з дасканалай мастацкай выразнасцю. Аднак, форма, як і змест, у сваім развіцці абумоўліваецца законамі развіцця грамадства.

Зразумела, што пры такіх поглядах Пляханаву, як і яго папярэднікі, з'яўляўся ворагам «мастацтва для мастацтва» і барацьбітом за «мастацтва для жыцця».

У крытыцы Пляханаву адзначаў два акты. Крытыку, па-першае, патрэбна зразумець ідэю твору, «перавесці яе з мовы вобразаў на мову сацыялогіі», а затым ацаніць і форму твору. Прычым, гаворачы пра два акты крытыкі, ён меў на ўвазе не абавязковую іх паслядоўнасць, а неабходнасць вырашаць лёс мастацкага твору ў першую чаргу ў залежнасці ад зместу, не ігнаруючы формы. Таму крытык павінен быць мысленнікам, але ў той-жа час ён павінен валодаць пэўнымі якасцямі мастака, умець адчуваць сапраўднае характэр і сілу твору. Пляханаву падкрэсліваў навукова, г. зн. аб'ектыўны характар марксісцкай літаратурнай крытыкі, якая зыходзіць у сваім меркаванні і прысудах з аб'ектыўна дадзенага стану вытворчых сіл і грамадскіх адносін. Праўда, гэтае прызначэнне аб'ектыўнасці навуковай крытыкі ў Пляханаву не было прасякнута той партыйнасцю, якую паводле слоў В. І. Леніна, матэрыялізм уключае ў сябе, «абавязваючы пры кожнай ацэнцы падзей проста і адкрыта ставіцца на пункт гледжання пэўнай грамадскай групы» (Ленін, Збор твораў, т. I, стар. 276). Толькі В. І. Ленін устанавіў сапраўднае адносіны перадавой грамадскай думкі да літаратуры і мастацтва, якія не могуць быць беспартыйнымі і павіны з'яўляцца суцэльнай часткай агульнай пралетарскай справы.

На літаратурнай канцэпцыі Пляханова, безумоўна, адбіліся яго меншавіцкія погляды, якія абумовілі абмежаванасць і непаслядоўнасць раду яго палажэнняў. Так, напрыклад, Пляханаву аказаўся безадпаведным устанавіць навуковыя крытэрыі мастацкай літаратурнай творчасці. Толькі В. І. Ленін, які падпарадкаваў пытанне мастацкай больш агульнай праблеме — праблеме адносін дадзенай мастацкай з'явы да рэчаіснасці, зрабіў гэта. Гаворачы пра Талстога як пра «люстра рускай рэвалюцыі», Ленін заўважваў: «...калі перад намі сапраўды вялікі мастак, дык некаторыя хаця-б з істотных бакоў рэвалюцыі ён павінен быць адлюстраваннем у сваіх творах» (Ленін, Збор твораў, т. XII, стар. 331). Тут Ленін як-бы ўсталяваў пэўную грамадскую мастацкасць ў залежнасці ад глыбіні і пэўнага адлюстравання рэчаіснасці мастацкім творам.

Аднак, не гледзячы на гэта, шэраг выказванняў Пляханова аб літаратуры, крытыцы, эстэтыцы і літаратуразнаўстве, асабліва ў першы перыяд яго дзейнасці, з'яўляюцца глыбока станючым і плённым. Ён надзвычай многа зрабіў для таго, каб выкрыць ідэалістычнае, антынавуковае ўяўленне аб літаратуры і абараніць асновы яе палажэнняў і рэвалюцыйна-дэмакратыі — Бялінскага, Чарнышэўскага і Дабралюбава.

В. І. Ленін і В. Сталін, не гледзячы на памылкі Пляханова, вельмі ацэньвалі яго дзейнасць.

Цэнтральны Камітэт ВКП(б) у сваіх пастановах аб літаратуры, тэатры і кіно ўказаў на буйныя хібы нашай крытыкі. Наўнасць суб'ектыўных, адвольных ацэнак, апалітычнасць і фармалізм, абняккасць да ідэйна-палітычнага зместу твору, нават занадтае інтарэсаў народа ва ўгодна асабістым прыяельскім інтарэсам мелі месца ў работах некаторых літаратурных і тэатральных крытыкаў.

Сярод асаблівых крытыкаў і літаратуразнаўцаў атрымалі права грамадзянскага памылкова, чужыя духу ленызма погляды, якія прыводзілі да таго, што, паказваючы шлях пройздены тым ці іншым буйным пісьменнікам мінулага або сучаснага, крытыкі і літаратуразнаўцы скажалі гістарычную праўду. Яны замоўчалі памылкі, што дапускаліся гэтымі пісьменнікамі, абгрунтаваныя гэта тым, што савецкі літаратуразнаўца і крытык павінен акцэнтаваць увагу толькі на прагрэсіўнай дзейнасці вялікіх людзей.

Гэтыя хібы крытыкі могуць быць канчаткова знішчаны толькі пры ўмове, калі нашы літаратуразнаўцы будучы настолькі вывучаць тэорыю марксізма-ленызма і бліскучыя ўзоры большэвіцкай літаратурнай і публіцыстычнай крытыкі, дадзеныя ў працах Леніна і Сталіна. Вялікую дапамогу ў гэтым таксама акажа вывучэнне літаратурнай спадчыны Бялінскага, Чарнышэўскага, Дабралюбава і Пляханова.

УКАЗ

Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Аб зацверджанні складу Цэнтральнай выбарчай камісіі па выбарах у Вярхоўны Совет БССР

На падставе арт. арт. 36 і 37 «Палажэння аб выбарах у Вярхоўны Совет БССР» зацвердзіць Цэнтральную выбарчую камісію па выбарах у Вярхоўны Совет Беларускай ССР у складзе наступных прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і таварыстваў працоўных:

Старшыня Цэнтральнай выбарчай камісіі **Бельскі Іосіф Аляксандравіч** — ад прафесіянальнага саюза работнікаў дзяржўстаноў.

Намеснік Старшыні Цэнтральнай выбарчай камісіі **Варважэня Іван Дзянісавіч** — ад Мінскай камуністычнай арганізацыі.

Сакратар Цэнтральнай выбарчай камісіі **Макараў Іван Нікалаевіч** — ад прафесіянальнага саюза работнікаў палітасветустаноў.

Члены Цэнтральнай выбарчай камісіі:

Тамашэвіч Уладзімір Антонавіч — ад студэнтаў і выкладчыкаў Беларускага Дзяржаўнага Універсітэта;

Бабіч Раман Паўлавіч — ад ваеннаслужачых Беларускай Ваеннай Акругі;

Мазураў Кірыл Трафімавіч — ад Ленінскага Камуністычнага саюза моладзі Беларусі;

Баўсуноўская Еўдакія Іванаўна — ад калгаснікаў калгаса імя Розы Люксембург, Нараўлянскага раёна, Палескай вобласці;

Чумакевіч Еўдакія Грыгор'еўна — ад сялян вёскі Крывічы, Пінскага раёна, Пінскай вобласці;

Веліканав Тацяна Нікіцічна — ад рабочых і служачых швейнай фабрыкі імя Валадарскага гор. Магілёва;

Невар Іван Васільевіч — ад рабочых і служачых фанерна-запалкавага камбіната гор. Пінска;

Кавальчук Екацярына Ульянаўна — ад рабочых і служачых Жалудоцкай МТС, Гродзенскай вобласці;

Льнікоў Міхаіл Ціханавіч — ад Саюза савецкіх пісьменнікаў;

Васіленка Нікалай Грыгор'евіч — ад калгаснікаў калгаса «Комсамол Гомельшчыны», Гомельскага раёна, Гомельскай вобласці.

Намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР

К. ДЛУГАШЭЎСКІ.

В. аб. Сакратара Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР

А. БОНДАР.

7 снежня 1946 года.

гор. Мінск.

УКАЗ

Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР

Аб прысваенні ганаровага звання заслужанага дзеяча мастацтва Беларускай ССР тав. Шырму Г. Р.

За дасягнутыя поспехі ў развіцці беларускай народнай песні прысвоіць ганаровае званне заслужанага дзеяча мастацтва Беларускай ССР мастацкаму кіраўніку Беларускага ансамбля песні і танца тав. **Шырму Грыгорыю Раманавічу**.

Намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР

К. ДЛУГАШЭЎСКІ.

В. аб. Сакратара Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР

А. БОНДАР.

29 лістапада 1946 г.

гор. Мінск.

Даклад аб сучаснай Амерыцы

7 снежня для пісьменнікаў і мастакоў членам савецкай дэлегацыі на трымі Амерыкан-славянскім кангрэсе, тав. Гарбуновым Ц. С. быў прачытаны даклад на тэму: ЗША — сёння.

Ц. С. Гарбуноў падзяліўся сваімі ўражаннямі аб Злучаных Штатах Амерыкі, расказаў аб жыцці славян у ЗША.

Навіны мастацтва

(Ад нашага маскоўскага карэспандэнта)

ЮБІЛЕЙНАЯ ВЫСТАЎКА

У сувязі з 60-годдзем з дня нараджэння мастакоў лаўрэата Сталінскай прэміі Г. Вярэйскага і М. Радзіонава ў Маскве, у выставачнай залі Маскоўскага Таварыства мастакоў, адбылася юбілейная выстаўка.

На выстаўцы прадстаўлена каля 350 работ мастакоў. Сярод іх серыя партрэтаў выдатных дзеячоў савецкай культуры.

ТЫДЗЕНЬ ДЗІЦЯЧАЙ КНІГІ

У Маскве, у Калоннай залі дома Саюзаў праводзіцца тыдзень дзіцячай кнігі. Арганізавана выстаўка дзіцячых кніг, наладжваюцца ранішнікі і вечары юных чытачоў, сустрачкі з пісьменнікамі і артыстамі.

ПАМЯЦІ Н. А. НЯКРАСАВА

Дзяржаўная бібліятэка імя Леніна 4 снежня адчыніла выстаўку, прысвечаную памяці вялікага рускага паэта Н. А. Некрасава. На выстаўцы — фатакопіі рукапісаў паэта, які захоўваюцца ў бібліятэцы.

ПАСТАНОўКА ОПЕРЫ «ДОН-ЖУАН»

Оперная студыя Маскоўскай кансерваторыі падрыхтавала да пастаноўкі оперу Моцарта «Дон-Жуан». Пастаноўшчык оперы — заслужаны дзеяч мастацтва Т. Шараньдзе. Мастак — заслужаны дзеяч мастацтва А. Лушын. Дырыжор Н. Аносаў. Гаўнаўна партыі выконваюць студэнты старэйшых курсаў вакальнага факультэта кансерваторыі.

Мастак С. Раманаў.

На выстаўцы графікі.

Партызанам чытаюць новагодні загад.

Фота-рапрадукцыя Г. Буганкі.

У Совеце Міністраў Саюза ССР

Аб мерапрыемствах па ўвекавечанню памяці Н. А. Некрасава ў сувязі з 125-годдзем з дня яго нараджэння

Совет Міністраў Саюза ССР пастанавіў:

1. Даручыць Саюзу савецкіх пісьменнікаў ССРС арганізаваць у г. Маскве ў памяшканні літаратурнага музея выстаўку, прысвечаную жыццю і творчасці Н. А. Некрасава.

2. Даручыць Ленінградскаму горвыканкому і Саюзу савецкіх пісьменнікаў ССРС арганізаваць у г. Ленінградзе ў квартэры, дзе жыў паэт (рог Ліцейнага праспекта і вуліцы Некрасава), Дзяржаўны пастаянна дзеючы мемарыяльны музей Н. А. Некрасава.

3. Даручыць Яраслаўскаму аблвыканкому рэстаўрыраваць сядзібу ў Карабіце, дзе жыў і працаваў Н. А. Некрасаў, і арганізаваць у ёй мемарыяльны музей.

Совету Міністраў РСФСР прадугледзець у плане на 1947 год выдзяленне сродкаў на правядзенне работ па рэстаўрацыі сядзібы ў Карабіце.

4. Устанавіць мемарыяльную дошку на доме Н. А. Некрасава ў Чудавскай Луцы.

5. Прысвоіць імя Н. А. Некрасава:

- а) Кастраскому настаўніцкаму інстытуту;
- б) сярэдняй школе № 4 у г. Яраслаўлі;
- в) сярэдняй школе № 194 у г. Ленінградзе;
- г) сярэдняй школе № 613 у г. Маскве;
- д) школе ў сяле Абакумава, Яраслаўскага раёна, Яраслаўскай вобласці;
- е) школе пры сядзібе Карабіца, Яраслаўскай вобласці;
- ж) школе пры станцыі Чудава, Ленінградскай вобласці;
- з) Цэнтральнай гарадской бібліятэцы г. Масквы.

6. Устанавіць бюсты Н. А. Некрасава ў інстытутах і школах яго імя.
7. Устанавіць стыпендыі імя Н. А. Некрасава ў наступных навуковых установах:

- а) Яраслаўскім Дзяржаўным педагагічным інстытуте — 2 стыпендыі па 400 рублёў у месяц кожная для студэнтаў;

- б) Ленінградскім Дзяржаўным універсітэце — 2 стыпендыі па 400 рублёў у месяц кожная для студэнтаў філалагічнага факультэта;

- в) Маскоўскім Дзяржаўным універсітэце імя М. В. Ламаносава — 2 стыпендыі па 400 рублёў у месяц кожная для студэнтаў філалагічнага факультэта;

- г) Ленінградскім педагагічным інстытуте імя Герца — 2 стыпендыі па 400 рублёў у месяц кожная для студэнтаў інстытута і 2 стыпендыі па 800 рублёў у месяц кожная для аспірантаў кафедрам рускай літаратуры;

- д) Маскоўскім педагагічным інстытуте імя В. І. Леніна — 2 стыпендыі па 400 рублёў у месяц кожная для студэнтаў інстытута і 2 стыпендыі па 800 рублёў у месяц кожная для аспірантаў кафедрам рускай літаратуры;

- е) Літаратурным інстытуте Саюза савецкіх пісьменнікаў ССРС — 4 стыпендыі па 400 рублёў у месяц кожная для студэнтаў;

- ж) Кастраскім настаўніцкім інстытуте — 2 стыпендыі па 400 рублёў у месяц кожная для студэнтаў;

- з) Ленінградскім педагагічным аучылішчам імя Н. А. Некрасава — 2 стыпендыі па 200 рублёў у месяц кожная для студэнтаў.

НОВАЯ П'ЕСА

Мястэцкі совет Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы 9 снежня абмеркаваў новую п'есу «На чырвонай гарцы», якую напісалі паэты А. Бяленіч і З. Цялесін.

Актуальнасць тэмы зацікавіла кіраўніцтва тэатра. П'еса пабудавана на канфілічных сумленных калгасніках з людзьмі, якія за кошт калгаса хочучь будаваць свой уласны добрыбыт.

Выступаўшы Я. Рамановіч, М. Міцкевіч, мастак Б. Малкін, народная артыстка БССР І. Ждановіч, заслужаны дзеяч мастацтва БССР Л. Літвінаў, народны артыст БССР Л. Рахленка, В. Гарачун і дырэктар тэатра Р. Маханькі адзначылі, што першая п'еса малых паэтаў стварае станючы ўражанне і заслужоўвае ўвагу. Ёе дадатнымі бакамі з'яўляюцца: сакавітая мова, дынамічнасць у падчы падзей. Але разам з тым было зазначана, што не ўсе вобразы зроблены аднолькава. Найбольш акрэслена выступілі адмоўныя персанажы: старшыня калгаса Малаўка, дырэктар МТС Лапа, калгаснік Кукуля і Рая. Яны аўтарамі паказаны ў дзеянні. Станючыя ж персанажы: быць старшыня калгаса, дэмабілізаваны воін Савецкай Арміі Крыжэвіч, яго жонка, Усецін, настаўніца, сакратар комсамольскай

арганізацыі Дубняк, карэспандэнт рэдкай газеты Гразоўскі, жонка Кукуля, прадстаўнік ЦК партыі Касцюк менш акрэслены. Аб некаторых з іх, як аб Крыжэвіку, яго жонцы на працягу двух актаў толькі аўтарамі другіх герояў п'есы даюцца станючыя характарыстыкі. На паказ іх у дзеянні аўтарамі адведзена вельмі мала месца. Гэта ў значнай ступені з'явілася прычынай таго, што ўнутраны свет станючых герояў і акрэсленасць іх вобразаў збеднены.

Жаночыя вобразы слаба намаляваны аўтарамі. Гэтыя вобразы ў далейшай працы над п'есай трэба больш вывясціць.

Мова герояў у значнай ступені індыўідуалізавана. Гэта можна прасачыць на дыялягах Малаўкі з яго «вераўнай філасофіяй», старога Усеціна і Крыжэвіча. Мова ж Дубняка мала дапамагае раскрыццю самага вобраза. Дубняк гаворыць пераважна мейвай аўтарамі.

Выступаўшыя згадзіліся з думкай, што вобраз Лапы аўтарамі павінен быць паддзены ў іншым плане.

Мястэцкі совет тэатра прыняў п'есу да пастаноўкі і прапанаваў аўтарам прадоўжыць працу над п'есай у кірунку больш глыбокага і яркага паказу вобразаў станючых герояў.

Два агляды

(На другім гарадскім і абласным аглядах мастацкай самадзейнасці ў Пінску)

У Пінску адбыўся другі гарадскі агляд мастацкай самадзейнасці, у якім прынялі ўдзел хор студэнтаў настаўніцкага інстытута, хор і танцавальныя калектывы фанерна-запалкавага камбіната, танцавальныя калектывы вучотна-кредытнага тэхнікума і клуба чыгуначнікаў і хор педагагічнага вучылішча. Асабліва вынічаліся добрым выкананнем беларускіх народных песень П. Чэкан і трыо ў складзе Сарокі, Пасланой і Сеіньнікавай.

У аглядах прынялі ўдзел студэнты Трубіцкага вучылішча (мастацкае чытанне), выкладчык настаўніцкага інстытута Радзевіч (соло на скрыпцы) і інш. Абласны Дом народнай творчасці здолеў добра арганізаваць агляд, у якім прынялі ўдзел больш за 300 чалавек і былі прадстаўлены розныя жанры.

Другі абласны агляд мастацкай самадзейнасці ў Пінску адкрыўся Гімнам Савецкага Саюза ў выкананні зводнага хору некалькіх калектываў. Сялянскі хор Луцінскага раёна пад кіраўніцтвам Ксеніі Бесан, які заняў

першае месца на аглядах, праспяваў песню аб Сталіне, а таксама беларускія народныя песні «Ой, на гары каліна», «У гародзе вярба».

З новымі скарма «Партызанам» выступіла казачніца Соф'я Сакчэвіч.

Загледчы Хворастаўскай катая-чытальня, Ленінскага раёна, 53-гадовая сялянка Дарна Мароз прачытала свае творы.

У аглядах прынялі ўдзел таксама хор вёскі Парэчка, Лагішынскага раёна (кіраўнік Шпакоўскі), ансамбль народных інструментаў Давід-Гарадоцкага Дома сацыялістычнай культуры (кіраўнік Пашкоўскі), танцавальны калектыв Пінскага Горпрамкамбіната, хор педагагічнага вучылішча, акрабаны спартыўных таварыстваў «Дынама» (кіраўнік Плотнік), «Спартак» (Верхліне і Пан). Выступілі з мастацкім чытаннем — Маруюкова, Трубіч, Кліменка, славкі-салісты — Чэкан, Пасканая, Пашкоўскі, Асіпчук, танчор — Хвясць

Трєці том Творєу І. В. Сталїна

Э. БУРДНАЛАЎ.

Трєці том Творєу І. В. Сталїна, які выходзіць з друку, асвятля адзін з важнейшых перыядаў гісторыі нашай партыі і краіны — перыяд падрыхтоўкі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Том адкрываецца артыкулам, у якім таварыш Сталін:

«З хуткасцю маланкі рухавіца наперад кааляцыя рускай рэвалюцыі. Распад і шыроча ўсюды атрады рэвалюцыйнага барацьбы. У корні расквітаюцца і падаюць асновы старой улады».

Так пісаў таварыш Сталін праз дзень пасля звароту з высылкі ў сваім першым артыкуле, надрукаваным у № 8 большэвіцкай газеты «Правда» 14 сакавіка 1917 года. З таго часу ў газеце «Правда», а пасля яе закрыцця — у іншых большэвіцкіх газетах, якія выходзілі ў Петраградзе, названа змяшчалася выдатная паводле зместу і яркія паводле форм сталінскія артыкулы, якія раскрываюць сапраўдную сутнасць падзей, што ішчэ адбываюцца, і вызначаюць далейшы шлях развіцця рускай рэвалюцыі. Працы таварыша Сталїна, змяшчаныя ў III томе Творєу, уяўляюць з сабе далейшае творчае развіццё марксізма, даюць тэарэтычнае абгрунтаванне магчымасці і

неабходнасці перамогі сацыялістычнай рэвалюцыі.

Артыкулы і прамовы І. В. Сталїна, якія ўвайшлі ў трэці том, ахапляюць цэлы стратэгічны этап нашай рэвалюцыі (сакавік—кастрычнік 1917 г.), калі пасля таго, як быў сжынуты царызм, у парадку дня паўсталі задачы сацыялістычнай рэвалюцыі. У артыкуле «Да пытання аб стратэгіі і тактыцы рускіх камуністаў», напісаным у 1923 годзе, таварыш Сталін адзначае, што на гэтым этапе большэвіцкай стратэгіі «слабавала асноўны ўдар па лініі ліквідацыі буржуазнай улады злучанымі сіламі пролетарыята і сялянскай беднаты, па лініі арганізацыі диктатуры пролетарыята ў выглядзе Рэспублікі Савєтаў».

У тым жа артыкуле таварыш Сталін падавае гэты стратэгічны этап на тры перыяды: 1. Перыяд новай артыярыі партыі (сакавік—красавік). 2. Перыяд рэвалюцыйнай мабілізацыі мас (май—жнівень). 3. Перыяд арганізацыі штурму (верасень—кастрычнік). Усе гэтыя тры перыяды арганічна звязаны адзін з другім. Партыя павіна была спачатку правільна арыентавацца і вызначыць сваю лінію ў новых абставінах, затым на аснове гэтай лініі згуртаваць масы і, нарэшце, павесці іх на штурм буржуазнага ўрада.

Артыкулы таварыша Сталїна, напісаныя ў першыя дні пасля звароту ў Петраград, ахарацкі саміх надзвычайных, самых вострых праблемаў моманту і былі прасякнуты асноўнай ідэяй, ідэяй барацьбы за далейшае развіццё рэвалюцыі. Таварыш Сталін прабачліва ўказваў тады, што палітыка чакання, палітыка лаўрэвання паміж класамі і ганебнага таптання на месцы, якую праводзіў меншэвікі і эсэры, не ёсць палітыка рэвалюцыйнага пролетарыята, і пераможнае шэсць рускай рэвалюцыі «адмяне яе, як лішняе смецце, карыснае і выгоды для ворага рэвалюцыі» (І. Сталін, Творы, том III, стар. 36).

Важнейшае пытанне аб ролі і значэнні Саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў таварыш Сталін разглядае з пункту погляду далейшага развіцця рэвалюцыі. Таварыш Сталін растлумачае, што дабы сілы старой улады і рушыць далей рускую рэвалюцыю можна перш за ўсё шляхам умацавання органа рэвалюцыйнай улады народа — Саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў.

Таварыш Сталін паказвае, што Часовы ўрад з'яўляецца галоўнай перашкодай на шляху далейшага развіцця рэвалюцыі. Часовы ўрад, як орган пярэпартыйна буржуазна-ліберальна-аўтаномны, які выстаўляе на перапушчальніку сваю палітыку, не можа адбываць ішчэ ролі. «Часовы ўрад, — піша таварыш Сталін, — узнік у нас не на барыкадах, а каля барыкадаў. Таму ён і не рэвалюцыйны, — ён толькі плянчыць за рэвалюцыю, упіраючыся і бітаючыся ля ног» (стар. 14). Таварыш Сталін прадбачыў, што гэты ўрад з'явіцца «прыкрыццём контррэвалюцыйнай, якая арганізоўваецца». Выкрываючы імперыялістычную сутнасць палітыкі Часовага ўрада, І. В. Сталін заклікаў рабочых і працоўных на актыўную барацьбу за мір. Таварыш Сталін актывна змагаўся за ажыццяўленне рэвалюцыйных задач пролетарыята, паступальных у гістарычных Красавіцкіх тэзісах В. І. Леніна. Гэтыя тэзісы мелі рашучае значэнне ў вызначэнні новай артыярыі партыі. Яны ўзбудзілі сабой геніяльны план барацьбы за пераход ад буржуазна-дэмакратычнай да сацыялістычнай рэвалюцыі.

«Някага падтрыманна Часовым ўраду. Усе ўлады Советам рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў» — такі быў асноўны лозунг дзеньскіх Красавіцкіх тэзісаў.

Таварыш Сталін абараняў і развіваў гэтыя ленінскія палажэнні. У артыкуле «Зямлю — сялянам» ён растлумачаў, чаму не трэба здаўляцца, што Часовы ўрад не жадае даць зямлю сялянам: ён — урад фабрыкантаў і памешчыкаў. «Мы звартаемся таму да сялян, да ўсёй сялянскай беднаты ўсёй Расіі, — піша І. В. Сталін, — узяць сваю справу ў свае ўласныя рукі і рушыць не наперад» (стар. 35). Ён прапаноўваў сялянам арганізоўвацца ў рэвалюцыйныя сялянскія камітэты і, не чакаючы Устаноўчага сходу, забарыць памешчыцкія зямлі і прыступіць да іх апрацоўкі.

Выразна і ярка вызначаў таварыш Сталін рухавіца сьлё новага этапу рэвалюцыі. Рухавіцамі сьлё рэвалюцыі з'яўляюцца рабочыя і сялянская беднота, пераапрутаная з прычыны вайны ў салдацкіх шчыпелі. У прамове, сказанай 18 красавіка 1917 года на Васільевскім востраве, таварыш Сталін растлумачаў, што рабочыя і сяляне не могуць даваць буржуазна-памешчыцкаму Часовому ўраду, не могуць яго падтрымліваць.

Ленінска-сталінская лінія на сацыялістычную рэвалюцыю атрымала поўнае адабраўне Усерасійскай красавіцкай канфэрэнцыі партыі. У той час як Каменев, Зіноўеў і іншыя здраднікі свяджалі, што буржуазная рэвалюцыя ў Расіі не закончылася, прапаноўвалі не адхіляць буржуазны Часовы ўрад, а ўстанавіць над ім кантроль, пераважаючы большасць дэлегатаў канфэрэнцыі стала на пункт погляду Леніна, Таварыш Сталін гора абараняў на канфэрэнцыі ленінскую тэ-

рыю перарастання буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі ў сацыялістычную, патрабуючы пераходу ўлады ў рукі Советам. І. В. Сталін лічыў, што кантроль над Часовым урадам нічога не даць, ён з'яўляецца адзіным. Кантроль можа толькі пераходзіць у рукі рабочых і сялян буржуазнага Часовага ўрада зольны вырашыць задачы рэвалюцыі.

Важнае значэнне для сацыялістычнай рэвалюцыі мела правільнае вырашэнне нацыянальнага пытання. Задача заключалася ў тым, каб аб'яднаць працоўных усіх нацыянальнасцей Расіі для барацьбы супроць агульнага ворага. Буржуазны Часовы ўрад прадаўжаў праводзіць царскую палітыку прыгнечання нацыянальнасцей.

У першых жа артыкулах, напісаных пасля звароту з высылкі, таварыш Сталін растлумачаў, што дэкрэт Часовага ўрада аб адмене нацыянальных абмежаванняў не можа забяспечыць нацыянальнай свабоды; трэба даць нашым права на самавызначэнне аж да аддзялення і ўтварэння самастойных дзяржаў. Даклад таварыша Сталїна на Красавіцкай канфэрэнцыі 1917 года з'яўляецца бліскучым узорам далейшага развіцця і развіцця марксісцка-ленінскага вучэння на нацыянальнае пытанне. І. В. Сталін рашуча выступіў супроць лозунга «культура-нацыянальнай аўтаноміі», які выстаўляў Бундад. Займацца штучным сцяганнем людзей у нацыі, які гэты прапаноўваў Бунд, «значыць стаць на пункт погляду нацыяналізма» (Сталін). Адна часова І. В. Сталін выкрыв пазіцыю Платова, які выступіў супроць права нацыі на самавызначэнне. Таварыш Сталін указаў, што адкідаць гэты права — значыць ліць валу на млын імперыялістаў. «...Прыгнечаным народам, якія ўжо-ж з'яўляюцца ў склад Расіі, — гаварыў таварыш Сталін, — павіна быць дадзена права самай рашучае пытанне — ці хочаць яны заставацца ў складзе Расійскай дзяржавы або выдзеляцца ў самастойныя дзяржавы» (стар. 51).

Таварыш Сталін растлумачаў, што пытанне аб прызнанні права нацыі на самавызначэнне аж да аддзялення не трэба змяшчаць з пытаннем аб метагэаграфіі аддзялення. Гэтае пытанне павіна вырашыцца ў кожным асобным выпадку самастойна, у залежнасці ад умоў.

Таварыш Сталін указаў, што пункт погляду партыі большэвікоў на нацыянальнае пытанне зводзіцца да наступных палажэнняў: а) прызнанне за народам права на аддзяленне; б) для народа, які застаюцца ў межах далейшай дзяржавы, абласная аўтаномія; в) для нацыянальнага меншасцей — асобныя законы, якія гарантуюць ім свабоднае развіццё; г) для пролетарыату ўсіх нацыянальнасцей далейшае дзяржаўнае адзінства — адны неаддзяльны пролетарскія калектывы, адзіная партыя.

Гэтая ленінска-сталінская нацыянальная праграма, прынятая Красавіцкай партыйнай канфэрэнцыяй, выявіла жыццёвыя прагрэсіўныя задкі нацыянальнага развіцця ўсіх народаў Расіі, забяспечыла нашай партыі трывалае падтрыманне прыгнечаных нацыянальнасцей у барацьбе за ажыццяўленне сацыялістычнай рэвалюцыі.

Так у сакавіку—красавіку 1917 года, ва ўмовах найважэйшага пераходу ў жыццё нашай краіны, таварыш Сталін разам з В. І. Леніным распрацоўваў важнейшыя прынцыпы ўстаноўкі, якія вывелі большэвіцкую партыю на шлях сацыялістычнай рэвалюцыі. Таварыш Сталін падкрэсліваў, што барацьба можа быць паспяховай толькі ў тым выпадку, «калі партыя наша будзе адзінай і згуртаванай, калі я не будзе адна душа і адна воля, калі яны будзець у адну кропку ўсёды, ва ўсёх канцах Расіі» (стар. 64). Іменна ў такую адзіную, згуртаваную сілу пераўтварыў Ленін і Сталін большэвіцкую партыю на аснове новай артыярыі, прынятай на Красавіцкай партыйнай канфэрэнцыі.

І, які лавіны былі зававаць народ на свой бок. За перыяд новай артыярыі партыі найбольш раз'ясноўваў мабілізацыю мас».

Артыкулы і прамовы таварыша Сталїна, змяшчаныя ў трэцім томе, ярка паказваюць, якую мэтавую тактыку ажыццяўляў

для большэвікі для мабілізацыі мас на рэвалюцыйнае скідаванне буржуазіі. Галоўныя ўдары Ленін і Сталін накіроўвалі тады супроць пасобніка буржуазіі—добрабуржуазных партый меншэвікоў і эсэраў. Пазней у артыкуле «Кастрычніцкая рэвалюцыя і тактыка рускіх камуністаў» таварыш Сталін пісаў, што гэтыя партыі былі найбольш трывалай сацыяльнай апорай буржуазіі. «Без з'ядзіння гэтых партый, — пісаў таварыш Сталін, — не было б раздзялення на разрыў працоўных мас з імперыялізмам, без забяспечання гэтай разрыву не было б раздзялення на перамогу сацыялістычнай рэвалюцыі».

Таварыш Сталін паказвае, як рукамі эсэра-меншэвіцкіх міністраў контррэвалюцыйна робіць сваю чорную справу. Керанскі і Цэрацэлі фактычна праводзіць тое, што не ўдалося ажыццявіць прадстаўнікам імперыялістычнай буржуазіі—Гучкову і Мілюкову. «Часовы ўрад, — піша І. В. Сталін, — канчаткова стаў на шлях аўтаноміі імперыялізма» (стар. 84). З выключнай глыбінёй раскрывае ён сувязь паміж знешняй і ўнутранай палітыкай Часовага ўрада. Часовы ўрад не толькі рыхтаваў наступленне на фронт, але і прымаў рэспрэсіўныя меры супроць рабочых, сялян, салдат і матросаў, рыхтаваўся ажыццявіць катаржасе заканадаўства. «Разуменне направа ў справах знешняй палітыкі, — піша таварыш Сталін, — немінуча павіна было павесці да такога-ж павароту ў палітыку ўнутранай, бо за ўмовах сусветнай вайны знешняя палітыка ёсць аснова ўсякай іншай палітыкі, цэнтр усёго дзяржаўнага жыцця» (стар. 85). Гэтае сталінскае палажэнне атрымала асабліва наважнае пацвярджэнне пазней, калі пачалося наступленне на фронт. Наступленне на фронт прывяло да перамогі контррэвалюцыі ў тылу. Часовы ўрад прыставаў да палітыкі наступлення ўнутранае жыццё краіны.

Іменна таму таварыш Сталін лічыў пытанне аб вайне асноўным пытаннем дня. «Эканамічная разруха і харчавая справа, пытанне аб зямлі і палітычна свабоды — усё гэта прыватныя пытанні аднаго агульнага пытання аб вайне» (стар. 210). Вырашыць пытанне аб вайне азначала вырашыць усё і ўсякія крызісы, якія дуршыць Расію. Прадаўжэнне вайны азначала ўмацаванне ўнутранай контррэвалюцыі, умацаванне падатковага прэса, прэспушовае распадня Расіі змезжаны імперыялістам, ператварэнне Расіі ў калонію Англіі, Амерыкі, Францыі».

З пытаннем аб вайне былі звязаны і тыя шматлікія крызісы ўлады, якія адбываліся на шляху красавіка — верасня 1917 года. Таварыш Сталін надзвычай глыбока выкрыв іх сапраўдную падлячку. «Ліберальная буржуазія і англа-французскія капіталісты хацелі прапарыць у Расіі «мулоў рэвалюцыю», каб выкарыстаць рух народных мас для вялікай імперыялістычнай вайны, а рабочыя і сяляне дабіваліся карнай ломкі старога ўкладу, каб сжынуць памешчыкаў і заклікаў буржуазію, забяспечыць справу міру. Гэтая карная супярэчнасць, — адзначае таварыш Сталін, — і лягла ў аснову развіцця нашай рэвалюцыі, у аснову ўсіх і ўсякіх «крызісаў улады» (стар. 172). Тое, што ў «крызісах улады» перамога астававалася за буржуазіяй, тлумачылася не столькі ёй сьляй і арганізацыяна, колькі здарніцтвам эсэраў і меншэвікоў».

Здрадніцкая роля меншэвікоў і эсэраў асабліва наважна выявілася ў дзеньскіх дні. Яшчэ больш шчыльна з'ядзінюцца з буржуазіяй, яны выдалі рэвалюцыю ў алейным ворагам і адкрыта накіроўвалі ўзброеныя сілы контррэвалюцыі супроць піцёрскіх рабочых і салдат. Рабочыя ніколі не забудуць, адзначаў таварыш Сталін, што меншэвікі і эсэры былі ў ліпенскай дні ў лагерах тых, хто граміў і абдэрабляў рабочых, салдат і матросаў, і што толькі большэвікі былі разам з народам. Цэнтральны Камітэт большэвіцкай партыі лічыў, што рабочыя і салдаты Петраграда не павіны былі ў тых умовах праводзіць дэманстрацыі. Але партыя не магла ўмыць рукі і адыйсці ў бок. Ураг прапавіраваў масы рабочых і салдат наўчасную ўзброеную сутычку. Трэба было ўзначаліць рух, каб надаць яму мірны арганізаваны характар. «Мы павіны былі, — гаварыў таварыш Сталін, — умяшчацца, як рэгулятар, як партыя, якая стрымлівае, каб захаваць рух ад магчымых ускладненняў» (стар. 109).

З ліпеня Ленін не было ў Пшеры. Гэтае рашэнне прыняў Цэнтральны Камітэт, кіруючы таварышам Сталіным. Ленін ухваляў сталінскую тактыку, а жыццё поўнасна пацвердзіла яе правільнасць. Гэтая тактыка выратавала петраградскіх пролетарят ад разгрому і дала яму магчымасць арганізавацца адступіць перад пераважаючымі сіламі ворага, каб у больш спрыяльных абставінах зноў перайсці ў наступ.

У дні разгалу контррэвалюцыі, якая надміла пасля дзеньскіх падзей, калі Ленін вымушаны быў пайсці ў глыбокае падполле, буржуазія ўжо аб'явіла, што большэвізм ліквідаваны. Але сапраўднае становішча было іншым. Якой непарушнай узаўменнасцю ў блізкай перамозе дымае кожны сталінскі радок, напісаны ў гэтыя дні Сталін пісаў тады, што знайта рона хваляю большэвікоў, з разам з ім і рускую рэвалюцыю п. п. магчымасць перамога контррэвалюцыі негрывала, будучае за рэвалюцыяй. «Не, паны контррэвалюцыянеры, — пісаў таварыш Сталін, — рэвалюцыя не памерла, яна толькі прыталілася для таго, каб сабраўшы но-

вых прыхільнікаў, з новай сілай рынуцца на ворагаў» (стар. 142). Будуць яшчэ бітвы, будуць яшчэ перамогі, — прадказваў таварыш Сталін.

Ён заклікаў рабочых і працоўных «шчыльна згуртавацца вакол нашай партыі, з'яднаць рады супроць незлічоных ворагаў, якія выступілі супроць нас, высока трымаючы сцяг, падбадзёраючы слабых, зборачы тых, што адсталі, несучы асцету несьвадомым» (стар. 107).

Тактыка партыі ў новых, пасляліпенскіх умовах была вызначана VI з'ездам большэвіцкай партыі, які адбыўся пад неспрыяльнымі кіраўніцтвам таварыша Сталїна. Два асноўныя даклады — справаданы даклад ЦК і даклад аб палітычным становішчы — зрабіў на з'ездзе таварыш Сталін. Сталінскія даклады, у якіх дэдаў глыбокі аналіз новых суадносін сілу Расіі, з'явіліся выдатным узорам творчага марксізма; яны ўзброілі партыю і рабочы клас на барацьбу за перамогу сацыялістычнай рэвалюцыі.

Да ліпенскіх падзей большэвікі сталі для мірна пераходу ўлады да Советам рабочых і салдацкіх дэпутатаў. Сіла тады была на баку Советам. Большэвікі ішчэ лічылі таму шляхам растлумачальнай работы, шляхам перавабару зававаць большасць Советам, змяніць іх палітыку, а праз Советы — змяніць склад і палітыку ўрада. Пасля ліпенскіх падзей зрабіць гэта было ўжо немагчыма. Уся ўлада перайшла ў рукі буржуазнай контррэвалюцыі, дзеяўладзе перастала існаваць. Цяпер узяць уладу можна толькі шляхам узброенага скідавання існуючай буржуазнай диктатуры. «Мірна перыяд рэвалюцыйнае закончыўся, — гаварыў таварыш Сталін, — надыйшоў перыяд боек і выбухаў». VI з'езд нацэлў партыю на ўзброенае паўстанне».

Партыя не магла па-ранейшаму высуваць лозунг «Уся ўлада Советам!». Советы страцілі сілу. Меншэвікі і эсэры пертавалі Советы ў мізэрны прыдаток буржуазнага ўрада. Большэвікі не маглі выступіць за пераход улады такім Советам. «Перадаваць уладу Советам, — гаварыў таварыш Сталін, — якія на справе маўляць ідуць рука аб руку з буржуазіяй, значыць працаваць на ворагаў» (стар. 122 — 123). Таварыш Сталін указаў, што значэнне той ці іншай устаноў у першую чаргу вызначаецца тым зместам, які з'яўляецца ён плошчю і крывёй. Пытанне аб формах улады не павіна з гэтай прычыны засліцца асноўнага пытання; у рукі якога класа павіна перайсці ўлада? Рухавіцамі сьлё сацыялістычнай рэвалюцыі з'яўляюцца гарадскі пролетарыят і бяднейшае сялянства, яны і павіны ўзяць уладу ў свае рукі.

Цэбра і рашуча прадзвіў таварыш Сталін на VI з'ездзе партыі курс на сацыялістычную рэвалюцыю ў Расіі. Ён выкрыв пазіцыю Бухарына, які бачыў у сялянстве адну сусветную рэакцыйную масу, якая заклікала саюз з імперыялістычнай буржуазіяй.

Таварыш Сталін адзначаў, што сяляне бываюць розныя: ёсць замочаны сяляне, якія падтрымліваюць імперыялістычную буржуазію, і ёсць бяднейшае сялянства, якое шукае саюза з пролетарыатам. Саюз пролетарыята з бяднейшым сялянствам — важнейшая умова перамогі сацыялістычнай рэвалюцыі, Таварыш Сталін даў рашучы адпор тым, хто выступаў супроць сацыялістычнага пераўтварэння ў Расіі.

Асабліва важнае значэнне для перамогі сацыялістычнай рэвалюцыі мела высутучае таварышам Сталіным на VI з'ездзе партыі тэарэтычнае палажэнне, што іменна Расія з'явіцца краінай, якая прадкавае шлях да сацыялізма. Выдамо, што Ленін ішчэ ў гады першай сусветнай вайны заправаўваў пытанне аб магчымасці пэдагогі сацыялізма ў адной асоба ўзятай краіне. Цяпер пытанне аб сацыялізме ў Расіі паўстала як практычнае пытанне дня.

Траіцкі Праабражэнскі свядражаў, што Расія можа пайсці да сацыялізма толькі пры наўнасці пролетарскай рэвалюцыі на Захадзе. «Не вытаскача магчымасць, — адказаў на гэта таварыш Сталін, — што іменна Расія з'явіцца краінай, якая прадкавае шлях да сацыялізма». Трэба адкінуць аджыўшае ўзлеленне аб тым, што толькі Еўропа можа ўказаць нам шлях. Існуе марксізм дагматычны і марксізм творчы. Я стаю на глебе апошняга» (стар. 186—187).

Гісторыя бліска пацвердзіла геніяльнае прадбачанне таварыша Сталїна.

Таварыш Сталін узначаліў барацьбу партыі большэвікоў за новы рэвалюцыйны ўздым у Расіі, які павінен быў прывесці да перамогі сацыялістычнай рэвалюцыі. «Немінучасць такога ўздыму, — гаварыў таварыш Сталін, — диктуецца ўсім колам развіцця краіны, диктуецца той акалічнасцю, што ні адно з карыных пытаньняў рэвалюцыі не вырашана, бо пытанні аб зямлі, аб рабочым кантролі, аб міры, аб уладзе — не вырашаны» (стар. 177).

Часовы ўрад не можа вырашыць важнейшыя пытанні, паставленыя рэвалюцыяй. Пад прыкрыццём гэтага ўрада збірае і згуртавае свае сілы буржуазная контррэвалюцыя.

У спецыяльным артыкуле, напісаным паводле паставы ЦК РСДРП, таварыш Сталін з вялікай прабачлівацю фекрыў ролі дзяржаўнай наравы, якая скілалася Часовым урадам. Ён заклікаў сарваць з гэтай наравы маску народнага прадстаўніцтва і арганізаваць супроць яе масавы мітынгі пратэсту».

Следуючы закліку таварыша Сталїна, маскоўскія рабочыя аб'явілі ў дзень адкрыцця наравы забастоўку пратэсту. «Масква бастуе, Няхай жыць Масква!» — усклікае з гэтай прычыны таварыш Сталін. На Маскоўскай нараве адбылося чуллівае аднае эсэраў і меншэвікоў з капіталістамі, памешчыкамі і контррэвалюцыйнымі генераламі, адбылася «карнавая контррэвалюцыя». Але рэвалюцыйны пролетарыят сваёй барацьбой парухнуў планы контррэвалюцыйных зможнікаў.

Таварыш Сталін выкрываў дзеянні капіталістаў, якія прапавалі задушыць рэвалюцыю «кастлявай рукой голаду», зрывалі заводы і фабрыкі і выкідалі дзесяткі тысяч рабочых на вуліцу. Ён даказаў, што сапраўднымі внавамі паражэння на фронт з'яўляюцца контррэвалюцыйныя генералы, якія сядямо адкрываюць фронт немцам, каб абнававаць у гэтым большэвікоў і разгарнуць дэка ікеванне рэвалюцыйных салдат.

Разам з тым таварыш Сталін паказваў, што руская буржуазія заклікала шчыльна саюз з імперыялістамі, накіраваны супроць рускай рэвалюцыі. Зарубежны буржуазны друк ганбаваў рэвалюцыйныя советы і камітэты, заклікаючы да іх разгрому, і нахабна ўводзіў пакіт на выхадзях крывёй рускіх салдат. Англа-французскія імперыялісты ішчэ лічылі «скарываць нуду на фронт для канчатковай ліквідацыі рэвалюцыйных арганізацый Расіі, для канчатковай перамогі диктатуры імперыялізма» (стар. 249—250). Амерыканская буржуазія давала Часовому ўраду пільнаўважлівае пазыку «для таго, каб заклікаў ішчэ рускую рэвалюцыю, падаваць рэвалюцыйны рух, які разрастаўся на Захадзе» (стар. 234—235).

Большэвікі, якія ўзначалілі рэвалюцыйны ўздым у дні карнілаўшчыны, павялі масы, што аб'ядналі вакол іх, на штурм буржуазнай улады. «Асноўнае пытанне рэвалюцыі, — пісаў таварыш Сталін, — ёсць пытанне аб уладзе. Характар рэвалюцыі, ход і вынік не цалкам вызначаюцца тым, у чыі руках улада, які клас стаіць ва ўладзе... Рэвалюцыйная эпоха тым, уласна, і выдатна, што барацьба за ўладу набывае тут найбольш востры і адкрыты характар» (стар. 294).

Таварыш Сталін растлумачаў, што афіцыйная ўлада ў Расіі знаходзіцца ў руках карнілаўцаў, фактычна кааляцыя з галоўнай партыяй контррэвалюцыі — калятамі — прадаўжае існаваць. Стварыўшы дырэкторыю, Керанскі фактычна ажыццяўляе тую-ж самую карнілаўскую диктатуру. Склікаючы так званы прапарламент, ён праводзіць у жыццё план дэмакратычнага прыкрыцця гэтай диктатуры, які вызначаўся яшчэ Карнілавым. «Тое, чаго дамагаўся Карнілаў сільнай зброі, паступова, але няўхільна праводзіцца ў жыццё карнілаўцамі, якія стаць ва ўладзе, хоць і іншымі сродкамі» (стар. 354). А пачаў з гэтай буржуазна-памешчыцкай уладай вырастае новая, неафіцыйная, але сапраўды народная ўлада, якая ў адкрытай бойцы перамагла карнілаўскую контррэвалюцыю.

Дзве ўлады — контррэвалюцыйная ўлада буржуазна-памешчыцкай улады і ўлада Советам, кіраўніцтва якімі пераходзіла ў рукі большэвікоў, — супроцьстаялі адна другой, «Барацьба паміж гэтымі двума ўладамі, покуль яшчэ глухая і несвядомая, — ёсць характэрная рыса моманту» (стар. 296). Барацьба новай улады, якая расце, са старой, якая аджывае, не магла завяршыцца мірным парадкам. Сжынуць уладу буржуазіі і ўстанавіць уладу Советам можна было толькі з дапамогай узброенага паўстання. І партыя большэвікоў узялася за яго арганізацыю.

У рэвалюцыі рэвалюцыі надыйшоў новы этап. Эсэра-меншэвіцкая палітыка згодніцтва пацярпела крах. Перыяд рэвалюцыйнай мабілізацыі мас закончыўся. Большэвікі зававалі масы на свой бок. Пачаўся перыяд арганізацыі штурму.

З сярэдзіны верасня, калі Цэнтральны Камітэт партыі атрымаў першыя лісты Леніна, у якіх ён пісаў аб узброеным паўстанні, уся работа большэвіцкай партыі пайшла ў гэтым напрамку. «Пытанне ў тым, — пісаў Ленін, — каб задаць зрабіць яснай для партыі: на чаргу да паставіць узброенае паўстанне ў Пшеры і ў Маскве (з вобласцю), зававанне ўлады, скідаванне ўрада» (Ленін, том XXI, стар. 194). Таварыш Сталін накіраваў усю работу партыі на выкананне гэтай задчы.

«Рэвалюцыя ідзе, — пісаў таварыш Сталін у сваім артыкуле «Уся ўлада Советам» — Абстрактная ў ліпенскай дні і «пахаваная на Маскоўскай нараве, яна зноў падмае галаву, ломіць старца перашкоды, творчыя новую ўладу... У агні барацьбы ажываюць памешчыкі было Советам. Яны зноў становяцца ля ступня, ведучы рэвалюцыйныя масы» (стар. 297). Таварыш Сталін ставіць пытанне прамы: або ўлада ўрада Керанскага, або ўлада Советам».

У гэты перыяд таварыш

ПЕРААДОЛЕЦЬ СТАРЫЯ ТРАДЫЦЫ

Пасля амаль пяцігадовага перапынку, на-
вярэдні свайго дваццацігоддзя, у Мінск
вярнуўся калектыў Дзяржаўнага Яўрэй-
скага тэатра, аднаго з лепшых тэатраў
рэспублікі, аднаго з ішквейшых яўрэйскіх
тэатраў Савецкага Саюза. Гэты тэатр у мі-
кульмі стварыў такі савецкі спектакль,
як «Ботвін» Вовжоркі, «Сям'я Авадзіс і
«Вока ва вока» Маркіша, «Павел Грэкаў»
Вайтахава і Ленча, «Лейбке-салдат»
І. Левіна, «Інтэрвенцыя» Л. Славіна,
«Штурм» Карнейчыка і рад удалых класі-
чных і гістарычных спектакляў, сярод якіх
не апошняе месца займалі творы Шолам-
Алейхема.

Для сваёй першай сустрэчы з глядачом
тэатр не здолеў падрыхтаваць савецкага
спектакля аб нашых сучасніках. Гэты факт
сведчыць аб тым, што былое кіраўніцтва
калектыва не разумела сваёй асноўнай за-
дачы — барацьбы за выхаванне нашых лю-
дей у камуністычным духу. З наўнага
рэпертуара быў выбраны адзін з лепшых
драматычных твораў вялікага пісьменні-
ка яўрэйскага народа Шолам-Алейхе-
ма — «200.000».

Пастаноўшчык спектакля «200.000» на-
родны артыст БССР В. Галяўчыч з'яў-
ляецца баспрэчна таленавітым рэжысёрам.
У мінулым ён паставіў рад цікавых спек-
такляў. Яго імкненне да тэатральнасці,
яркай формы нельга не відаць.

Адны, ён часамі празмерна захваляецца
внешняй формай ва ўрон зместу; больш
таго, імкнецца ў творы рознага характару,
у тым ліку і глыбока-рэалістычны, уводзіць
элементы аперы, эстрады і лёгкай
сабады. Гэта асабліва ярка адлюстрав-
лася ў спектаклі «200.000».

Адначасова знайшла сваё выяўленне ў
гэтым надзвычай супярэчлівым спектаклі і
творчая барацьба, якая праводзіцца ў
тэатры супроць элементаў фармалізма.

У спектаклі адчуваецца канфлікт паміж
рэжысёрам і аўтарам, акторам і рэжысёрам,
сцэнічнай праўдай і ілжыва-зразуметай
«тэатральнасцю». Глядач робіцца сведкам
барацьбы зместу з формай, слова са сцэніч-
ным трупам, драматычнага спектакля з эле-
ментамі аперы і эстрады і, самае галоў-
нае, драматычнай ідэі твора з рэжысёрскі-
мі домысламі, «папраўкамі» і «дапаўнення-
мі», якія ўрэшце аб'ядноўваю гэтую ідэю.
Ідучы на пастаноўку п'есы глыбока рэалі-
стычнага і народнага Шолам-Алейхема, ся-
род герояў якога бедны жыццерадасны кра-
вец Шымеле Сарокер—адзін з найбольш лю-
бімых народаў вобразу, глядач мае права
сказаць сакавітага, яркага і праўдзівага
сцэнічнага апавядання, абвешанага тым «сме-
хам праз слёзы», што з'яўляецца адной з
істотных асаблівасцей шолам-алеіхемаў-
скай творчасці.

Прычым для смеху спектакль дае доволі
прада, не заўсёды прыёмы, умяццям для
таго, каб смяшыць глядача, сведчаць аб вы-
сокім узроўні густу тых, хто ім кірытаецца.
Гэтай мце служыць такія прыёмы, як па-
крэсліванне ланкі, частае выкарыстоў-
ванне двухсэнсоўных выразаў (напрыклад,
рэпліка Салавейчыка «Каб я так жыў з вамі
і з вашай жонкай»), залішняе ўжыванне
вядомых рускіх выразаў, бессэнсоўны
«паказ спецыфікі кіно» Рубінчыкам, клоўн-
скі парк Вігдарчука, рад «сміешных» мі-
ансіён, безгустоўныя куплеты і «танцы»...
Гэты эстрадна-забавляльны смех нічога
агульнага не мае з разумным, некалькі сум-
ным, м-б сказаці, змястоўным смехам Шо-
лам-Алейхема, які ўскрывае «другі план»,
г. зн. глыбіню пачуццёў людзей працы.
У далейшым выпадку тэатр патурае дрэнна-
гу густу найменш культурнай часткі залі.

Спраўды Шолам-Алейхем — гэта «смех
враз слёзы», але не праз слёзы лёгкага
смішэння, што падмане ў спектаклі
глыбіню пачуццёў імгненнаму уздыхам, а
враз слёзы, у якіх выходзіць сваё выяў-
ленне пачуцця зняважанага чалавечай гол-
васці, гнеў і пратэст супроць беспраўд, экан-
амічнага жабрацтва, сацыяльнага і нацыя-
нальнага прыгнёту працоўных мас яўрэй-
скага народа ва ўмовах царызма.

«200.000» — адзін з твораў Шолам-Алей-
хема (побач з п'есай «Скарб», апавесцямі
«Таўе-малочнік», «Зачараваныя кравец»
і інш.), які прысвечаны тэме мары аб'ядо-
лага працоўнага народа аб шчасці, аб по-
спях яго і аб страце Ілюзіі, што шчасце

можна знайсці ў багаці. Вялікая іро-
нія Шолам-Алейхема выкрывае ілюзорнасць
такага шчасця. Сарказм пры выкрыці
пачварнага аблічча паразытычных бржавых
колаў і лірычная цеплыня ў абмаўчэнні
«амхо» — працоўнага народа моцна гукаць
у п'есе «200.000», складаючы яго ідэйнае
зерне. Наогул уся творчасць пісьменніка
апылае радасць стваральнай працы і зма-
гаецца за годна і годнась чалавека працы.

Ускрыць гэты ідэйны змест твора Шолам-
Алейхема — адказная задача пастаноўкі.
Перажытае за гады Айчынай вайны аб-
вазвала ўзямніць сацыяльнае гучанне
п'есы. Маж тым, спектакль затуюшае яго,
замыняючы адвольна ўнесенымі элементамі
аперэтанай забаўы.

Вдавоцна, выходзячы з гэтай «тэндэн-
цыі», пастаноўшчык замест рэалістычнай
дэкарацыі вільготнага, цёмнага сутарэння,
у якім пакутуе Шымеле Сарокер і яго сям'я,
прапануе нашай увазе нешта падобнае да
«таўле мод» з уваходнай аркай у стылі
«рококо» (?) і невядома адкуль узятымі
«прыгожымі» шпэрмамі. З гэтай-жа тэндэн-
цыі — забавляць любой паной — вынікае і
трук з «балаголіма», чыста вадзівільнага
тыпу, абсалютна чужога для ўсёй эстэтыкі
шолам-алеіхемаўскай твораў. Гэтаму-ж
«прыяцпы» падпарадкаваны і фінальныя вы-
селе з куплетамі і «танцамі». Увесь дыя-
лог у пачатку 2-га акта паміж Шымеле і
Эце-Мене выглядае як лёгкі скетч. У гэтым
акце не выяўлена прызначэння Шымеле
ад валодання вялікім багаццем, якое так
нечадна прышло да яго і ўнутрана
чужога яму. Тут не паказаны душны
стан Шымеле, стан, які мяжуе з трагізм-
ам і адкрывае ў Шымеле істотныя
рысы сапраўдна працоўнага ча-
лавека. У ахвяру пустой забаўы Шымеле
Сарокер тракцеўца насуперак задуме Шо-
лам-Алейхема, як самазаволены буржуа,
які пачынае пакрысе таўсцее, смеціны і
дурны, свайго роду «мешчанін у шляхетзе».
Ён, натуральна, не выклікае ніякага спа-
чування. Сацыяльная філасофія вобраза
скажона і падманена бытавым каміканнем
мітуслівага высмакі. Для большага камі-
зму Вігдарчук і Рубінчык выступалі ў
спектаклі так, што нельга не пазнаць у іх
прайдзістваў. Наўнясь Шымеле Сарокера
ў спектаклі ў гэтым выпадку мяжуе з
глупствам. Прыклады можна было-б паві-
лічыць, але і прыведзеныя досыць; яны
найбольш тыповыя для ўсяго стылю спек-
такля.

Адкуль-жа, з якой крыніцы выходзіць
такі стыль пастаноўкі?

Ён вынікае з даўно пераадоленай савецкім
тэатрам фармалістычнай тэндэнцыі — пера-
твараць п'есу ў «прычыну спектакля», які
з'яўляецца сумай рэжысёрскіх атрацы-
ёнаў. Такі стыль пастаноўкі вынікае
ад зняважлівых і безадказных адносін
да ідэйнага зместу твора, з нявер'я ў сілу
ўздзеяння аўтара і актора, які ператва-
раюцца толькі ў пасобныя «кампаненты»
спектакля, з падсвідоммага імкнення маста-
ка забавляць, а не выхоўваць глядача.
Заўважым, у дужках, што пастаноўчыя
прыёмы вырашаны «200.000» у гэтым тэ-
атры ўяўляюць з сабе перапы, са сплані-
маным мінімум на 10 год, пастаноўчых прыёмаў
Маскоўскага Яўрэйскага Дзяржаўнага тэат-
ра, ад якіх ён ужо даўно адмовіўся пры
тлумачэнні твораў Шолам-Алейхема. Пры-
чым справядлівасць патрабуе сказаць, што
у Маскоўскім Яўрэйскім тэатры пастаноў-
чыя прыёмы былі накіраваны на выяўленне
драматычнага зместу камедыі і былі са-

спраўды народнага паводле свайго характару,
бо выходзілі з прычынаў народнай гульні,
а не стылізацыі пад яе.

Падмена ў гэтай пастаноўцы шолам-
алеіхемаўскага іскрыстага народнага гума-
ру эстраднай развяснасцю, сарказма—шар-
жам, а драматызма палажэнняў і харак-
тараў — сентыментам прыводзіць да
скажэння вобраза народа. Далатныя
персанажы выглядаюць наўна-дурнава-
тымі, часам саладжавымі, часцей мітусліва-
мі і крыклівымі.

Змест галарэй жывых рэалістычных
шолам-алеіхемаўскіх вобразаў, перад намі
дзівоўны карнавал тэатральных масак, не
забудоўвае правільных паводле зместу, часам
безгустоўных паводле формы, не глядзячы
на шэраг таленавітых выканаўцаў пасоб-
ных роляў. І, як у кожным карнавале,
— напалову містычнае шэсце «нейкіх скрыпа-
чоў», якія былі-б больш да месца ў якой-
небудзь з п'ес І. Пераца.

Не дзіўна таму, што пры лёгкадумнасці ў
абмаўчэнні вобразаў, яны выглядаюць як
электрычная, механічна злучаная ў адным
спектаклі група тэатральных масак. Тут і
саладжавы «рубашечны любовнік» (па ста-
рому ампула) — Мотл (М. Бярозкін), і не-
вядома якім чынам трапіўшы сюды, перса-
наж з п'есы А. Астроўскага—лакей Мендл
(К. Рутштэйн), і падрэслена бытавая Эце-
Мене ў яркавым выкананні П. Вольнай,
і часамі залішне рамантызаваны Копп
(І. Левін), і поўмістныя скрыпачы. Разам
з тым мы бачым тут таксама і клоўнаў
Вігдарчука (М. Моін) і Рубінчыка
(М. Рывін).

Гэтая-ж электрычнасць ярка выяўляецца
ў вобразе Шымеле Сарокера. Таленавітаму
актору М. Сокалу не ўдалося стварыць
цэласнага вобраза. Часам бытавы, часам
рамантычна-ўзнісла, зрэдку прасты і сар-
дэчны, або застыглы ў сімвалічнай паставе
прапрока з узнятымі рукамі (гэст, які перахо-
дзіць з ролі ў ролі — слабое месца ак-
торскай тэхнікі М. Сокала), то шчыры і са-
праўды народны (у песні і слове), то сты-
лізаваны нахшталт масак буржуа, ён не
стварае акрэсленага ўражання. У гэтым вы-
падку, не здамаючы адказнасці з актара за

Спектакль «200.000» у Дзяржаўным Яўрэйскім тэатры БССР.
На здымку (злева направа): арт. А. Бродкін (Мотл), засл. арт. БССР М. Сокал
(Шымеле Сарокер), арт. І. Левін (Копп).
Фота М. Рывіна.

спраўды народнага паводле свайго характару,
бо выходзілі з прычынаў народнай гульні,
а не стылізацыі пад яе.

Падмена ў гэтай пастаноўцы шолам-
алеіхемаўскага іскрыстага народнага гума-
ру эстраднай развяснасцю, сарказма—шар-
жам, а драматызма палажэнняў і харак-
тараў — сентыментам прыводзіць да
скажэння вобраза народа. Далатныя
персанажы выглядаюць наўна-дурнава-
тымі, часам саладжавымі, часцей мітусліва-
мі і крыклівымі.

Змест галарэй жывых рэалістычных
шолам-алеіхемаўскіх вобразаў, перад намі
дзівоўны карнавал тэатральных масак, не
забудоўвае правільных паводле зместу, часам
безгустоўных паводле формы, не глядзячы
на шэраг таленавітых выканаўцаў пасоб-
ных роляў. І, як у кожным карнавале,
— напалову містычнае шэсце «нейкіх скрыпа-
чоў», якія былі-б больш да месца ў якой-
небудзь з п'ес І. Пераца.

Не дзіўна таму, што пры лёгкадумнасці ў
абмаўчэнні вобразаў, яны выглядаюць як
электрычная, механічна злучаная ў адным
спектаклі група тэатральных масак. Тут і
саладжавы «рубашечны любовнік» (па ста-
рому ампула) — Мотл (М. Бярозкін), і не-
вядома якім чынам трапіўшы сюды, перса-
наж з п'есы А. Астроўскага—лакей Мендл
(К. Рутштэйн), і падрэслена бытавая Эце-
Мене ў яркавым выкананні П. Вольнай,
і часамі залішне рамантызаваны Копп
(І. Левін), і поўмістныя скрыпачы. Разам
з тым мы бачым тут таксама і клоўнаў
Вігдарчука (М. Моін) і Рубінчыка
(М. Рывін).

Гэтая-ж электрычнасць ярка выяўляецца
ў вобразе Шымеле Сарокера. Таленавітаму
актору М. Сокалу не ўдалося стварыць
цэласнага вобраза. Часам бытавы, часам
рамантычна-ўзнісла, зрэдку прасты і сар-
дэчны, або застыглы ў сімвалічнай паставе
прапрока з узнятымі рукамі (гэст, які перахо-
дзіць з ролі ў ролі — слабое месца ак-
торскай тэхнікі М. Сокала), то шчыры і са-
праўды народны (у песні і слове), то сты-
лізаваны нахшталт масак буржуа, ён не
стварае акрэсленага ўражання. У гэтым вы-
падку, не здамаючы адказнасці з актара за

спраўды народнага паводле свайго характару,
бо выходзілі з прычынаў народнай гульні,
а не стылізацыі пад яе.

Падмена ў гэтай пастаноўцы шолам-
алеіхемаўскага іскрыстага народнага гума-
ру эстраднай развяснасцю, сарказма—шар-
жам, а драматызма палажэнняў і харак-
тараў — сентыментам прыводзіць да
скажэння вобраза народа. Далатныя
персанажы выглядаюць наўна-дурнава-
тымі, часам саладжавымі, часцей мітусліва-
мі і крыклівымі.

Спектакль «200.000» у Дзяржаўным Яўрэйскім тэатры БССР.
На здымку: сцэна з першага акта.
Фота М. Рывіна.

— Даволі былі — падаў каманду нейкі
герой.
— Судзіць яго, абібока!
— Судзіць!..

Гі вась раптам перад Шкандыбайлам вырас
судзейскі стол, а ён сядзіць на лаве пад-
судных. Поплеч з ім сядзепа яшчэ некаль-
кі паўтаў, якія таксама ўжо некалькі год
пагражалі выданнем сваіх кніг, але так ні-
чога і не выдалі. Усе яны прадсталі іцпер
перад літаратурным трыбуналам сваіх ня-
створаных герояў. Падсудным пачалі зачыт-
ваць абвінавачанні былі вялікія рулоны
ненанісаных аркушаў. Калі суддзя, чытаю-
чы акт, дайшоў да гэтых рулонаў, яны, як
па загаду, паклікалі ў далечынь, пакідаю-
чы за сабой доўгую дарогу з чыстай рас-
кручанай паперы.
— Вось яна, дарога ганьбы і абібоцтва,
якой прышлі падсудныя да гэтай лавы! —
паказу ў далечынь пракурор сваім гроз-
ным перстам.
— Некалькі год яны спакойна ішлі па
гэтых чыстых аркушах паперы, не пакі-
даючы на іх ніякага следу... Дзе было ваша
сумленне перад народам, перад сабой, на-
рэшце, перад намі—ахвярамі вашай вад-
звэйнасці? Завошта вы пазбаўляеце нас
жыцці?

— Каго, раман?
— Не, гэта ў мяне назва рамана, які на-
пішу можа да канца пачгодкі.
— Якой?
— А там будзе відаць.
ПІЛІП КАРАНДЗЕЙ.

блтаную характарыстыку вобраза Шымеле
Сарокера, мы разумеем сувязь гэтай з'явы
з агульным стылем пастаноўкі.

Выклікае здзіўленне выкананне талена-
вітым майстрам сцэны А. Трэпелем
ролі Салавейчыка. Адзін з найбольш пры-
вабных народных вобразаў Шолам-Алей-
хема ператварыўся ў выкананні актара ў
нададзельны і непрывабны вобраз. Шолам-
алеіхемаўскі свят тонка іранізуе над
сваімі багатымі кліентамі, над іх імкнен-
нем гаварыць абавязкова хоць на каленнай,
але рускай мове «для інтэлігентнасці».
Яго сімпатыі на баку працоўнага на-
рода. У выкананні-ж Трэпеля ўсё гэта па-
стаўлена на галаву, і перад намі лісліва
віляе лёгкай Файнаў, «дзялец» трэцяга га-
туку.

Прывабная артыстка Э. Герцберг, якая
мае ўсе дадзеныя для таго, каб стварыць
цэласны лірычны і прасты вобраз дачкі
Шымеле, побач з цёпла і шчыра прыведзе-
нымі сцэнамі ў другім акце, некалькі ма-
нерна вядзе сцэну на пастаяльным двары.
У першым акце яна ўяўляе сабой вобраз
аксэнтрычнай, капрызнай мяшчанкі, воб-
раз, які выбываецца з бытавой і сацыяльнай
праўды.

Левін-Копп — абаяльны і ў асноўным
рэалістычны вобраз, падмайстар'я заслугоў-
вае парокку ў празмернай гіпербалізацыі
яго наўваску.

На актёрскім выкананні ляжыць адзнака
пагоі за знешняй характэрнасцю, за гра-
тэскам, замест раскрыцця ўнутранага зме-
сту вобразаў у рэалістычнай і мастацка-
высокароднай форме.

Такім чынам, сумная паводле ўнутранага
зместу камедыя Шолам-Алейхема «200.000»
паказана тэатрам як вяслі вадзівіль-
на і ўсё-ж спектакль выклікае актыўную рэак-
цыю залі. Гэты поспех у глядача вымушае
задумачца, таму што ён дагаецца не
заўсёды вартаснымі сродкамі. Часцей за
ўсё поспех гэты з'яўляецца жывым свед-
чаннем магутнай сілы Шолам-Алейхема і
таленту актёрскага калектыва тэатра, якія
даходзіць да глядача, не звязаючы на блы-
таную, няяснасці і пастаноўчым нагу-
раванні. Падкупае, як заўсёды ў спек-
таклях Беларускага Дзяржаўнага Яўрэй-
скага тэатра, уласціва гэтаму калектыву
натхнёнасць. Спектакль—святая, вольная
гэтага тэатра. Сур'ёзна частка поспеху
спектакля абумоўлена вялікім аптымізмам,
сапраўднай народнасцю Шолам-Алейхема,
яго шчоўным словам.

Мы маем права быць упэўненымі што ў
бліжэйшы час тэатр створыць з лёгка-
ідэйна, хвалюючыя спектаклі аб ішквей-
ных людзях, аб маральнай прыгожасці душы
савецкага чалавека-змагара за часце ўсё-
го чалавечтва.

Фота М. Рывіна.

Опера пра Кастуся Каліноўскага

Кампазітар Д. Лукас напісаў оперу пра
героя беларускага народа Кастуся Калі-
ноўскага. Праца над операй па лібрэта
М. Клімковіча вялася на працягу трох
гадоў. За гэты час і кампазітар і лібрэтыст,
улічваючы папярэднія заўвагі музыкантаў
і рэжысёраў тэатра, уносілі пэўныя змены,
дамагаючыся найбольш поўнага і глыбокага
паказу герояў оперы.

9 снежня мастацкі совет Дзяржаўнага
тэатра оперы і балета абмеркаваў музыку
і лібрэта оперы «Кастусь Каліноўскі», які
ў сваёй апошняй рэдакцыі сведчылі аб
значным поспеху яе аўтараў.

— Цяпер я поўнасю бачу перад сабою
спектакль, — гаворыць рэжысёр тэатра
Ул. Шахрай.

— Лібрэта зроблена лакалічна, тэатраль-
на. Музыка адпаведным чынам характары-
зуе дзейныя асобы оперы. Але ў гэтай рэ-
дакцыі опера мае яшчэ некаторыя хібы. Га-
луцкія з іх заключаюцца ў раскрыцці воб-
раза Каліноўскага. Каліноўскі, на маю
думку, шмат дэжларуе (І і ІІ акты), і гэтай
залішняй яго дэкарацыйнасці трэба
ўнікаць.

На характарыстыцы вобразаў спыніўся
ў сваім выступленні І. Валочін. Адзначаю-
чы ўдалае раскрыццё асноўных вобразаў,
ён заўважае, што рэчытыўны Мураўёва
трэба зрабіць больш зразумелым для
слухача, музыка больш ярка акрэсліць
фінальную сцэну ў пап'юніка Лосева.

— Самае каштоўнае ў оперы, — гэта
тое, — гаворыць рэжысёр тэатра В. Бары-
севич, — што вобраз Кастуся Каліноўскага
створаны і ў лібрэта і ў музыцы. Ужо ця-
пер можна зрабіць вывад, што перад намі
ішквейна опера. Найбольш удалым атрыма-
ў ён другі акт.

Менш за ўсё ўдаўся кампазітару вобраз
Вольгі і дзеда. На яго думку, опера ў
асноўным правільна паказвае вобраз наро-
днага героя Беларусі — Кастуся Каліноўска-
га, я вёў барацьбу як супроць рускага
самуладства, так і супроць польскіх на-
цыялістаў.

Сваё выступленне А. Кучара прысвяціў
галоўным чынам, разбору лібрэта. Ён ад-
значаў, што асноўнай яго дэдатнай якасцю
з'яўляецца цэласнасць драматычнай
ткані, якая пачынаецца з другога акта.
Пралог, у якім паказваецца Каліноўскі

Мастак А. Марыкс. Эскіз афармлення спек-
такля «Дарога перамог» у Гомельскім
тэатры.
Фота-рэпрадукцыя Г. Бугаенкі.

Выстаўка выяўленчага мастацтва ў Брэсце

На выстаўцы выяўленчага мастацтва, ар-
ганізаванай Брэсцкім абласным Домам на-
роднай творчасці, экспаніраваны работы
аўтараў. Тут ёсць два аддзельныя жывапі-
сы і дапаможнага мастацтва. Тэматыка твораў
— гераічная барацьба беларускага на-
рода ў дні нямецкай акупацыі, героіка на
франтах Вялікай Айчыннай вайны, народ-
ная будоўля ў аднаўленчы перыяд.

У аддзеле жывапісу вылучаюцца работы
В. Станішэўскага, В. Аляксеева, Л. Шапука
і В. Фёдарова.

У мастака-самавучкі В. Аляксеева адчу-
ваецца арыгінальнае падыход у паказе па-
асобных дэталей. У яго накідах да тэма-
тычнага палатна «Допыт партызанскі» пака-
зана партызанка сярод агідных, шэрых фі-
гур гітлераўцаў. Святло настольнай лямпы
падае на яе твар. Вочы поўныя гневу, але
выгляд спакойны, бадрэй. У другім эскі-
зе — «Нарадзеныя дзіцці» мы бачым
шчасліваю маці, якая выходзіць з радзіль-
нага дому. Яе абкружаюць родныя і сябры.
Побач стаіць легкавая машына. Квітнее бэз.
Светлыя, яркія фарбы ствараюць радасны
настрой.

В. Аляксееў працуе таксама над ства-
рэннем беларускага пейзажа.
В. Станішэўскі — здольны рысаваль-
шчык. Кампазіцыя «Перапынак на будоўлі»
з'яўляецца сур'ёзнай работай мастака. Перад
намі — будоўля. Будуюць адпачы-
ваюць. Младшыя рабочы ў спячючым чытае
газету. На чарах слухачоў — зацікаўле-
насць і ўвага.

АДКРЫТА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ „ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА“ на 1947 год

НАДПІСНАЯ ЦАНА
на 1 месяц — 2 руб.
на 3 месяцы — 6 руб.
на 6 месяцаў — 12 руб.
на 12 месяцаў — 24 руб.

Падпіска прымаецца ва ўсіх гарадскіх і раённых аддэ-
лах „САЮЗДРУКУ“ і на пошце.

Рэдкалегія: Л. Александроўская, А. Багатыроў, Г. Глебаў,
П. Кавалёў, Я. Ю. Колас, А. Куляшоў, А. Кучар
(в. а. адказнага рэдактара), П. Пестрак, Г. Тарар.

Фельетон

СТРАШНЫ СОН

Жыў і тварыў ён некалькі спакваля. Быў
кам на падзешчыне. Гды чатыры выпуску
княжачку апавяданняў, а тры гды пасля
любавіўся на яе. У апошні ж час княжкі зусі-
м перасталі выходзіць. Раз ці два за год
у друку з'яўляліся кароткія наведанні, што
выдавецтва запланавала выпуск рамана
пісьменніка Шкандыбайлы «Дыхавіца дзеда
Супруна» на 15 аркушаваных аркушаў. Мес-
цаў праз шэсць-сем, калі план выдавецтва
перарабляўся, у друку зноў наведвалася,
што пісьменнік Шкандыбайла даў заяву
на аповесць «Чамарыца» на дзевяць арку-
шаў. Праходзіла паўгода, год, два гады—
ні аповесць, ні ра